

Adela Postružnik

NEMATERIALNA POMOČ STAROSTNIKOM

DRUŽBENE SPREMEMBE IN DANAŠNJI POLOŽAJ STARIH LJUDI V DRUŽBI

Današnji socialni položaj starih ljudi v razvitem svetu zahodne civilizacije bi lahko označili takole: pokojninsko in invalidsko zavarovanje in mreža socialnih in zdravstvenih ustanov omogočata starim ljudem razmeroma dobro materialno in telesno preskrbljenost.

Odnos do starih ljudi in razdvojenost generacij v današnjih življenjskih razmerah pa jih socialno, kulturno in bivanjsko potiskajo na družbeni rob, v osamo in nekoristnost, tako da je ta stran njihovega socialnega položaja verjetno med najslabšimi v zgodovini (Ramovš, Knific, Kladnik 1992).

Današnja družba je izrazito potrošniško naravnana. Star človek, ki ni vključen v proizvodnjo dobrin, ampak je samo njihov uživalec, je potisnjen na družbeni rob, v pasivnost in nekoristnost.

V družbi velja stereotip, da so stari ljudje bolni, zanemarjeni, senilni in zaradi tega v napoto. Starost se na osnovi takega družbenega mišljenja tabuizira v nekaj manj vrednega, nezaželenega in obrobnega.

Biološkemu zmanjšanju sposobnosti starih ljudi sledi na osnovi stereotipnega družbenega vrednotenja starosti diskriminacija lastne podobe, saj se v luči družbenega razvrednotenja spreminja tudi osebna samopodoba. Tako se stari ljudje v skladu z družbenimi pričakovanji počutijo prazne, nekoristne, potisnjene na rob družbe, boljne in potrebne pomoči.

Razvoj industrije v zahodni Evropi in pri nas po drugi svetovni vojni je privedel do razpada velike družine, družinske tradicije,

obstojećih norm in vrednot. S preseljevanjem ljudi s podeželja v mesto, v majhna stanovanja v blokih, za stare ljudi, potrebne pomoči, v družini ni več prostora, temveč je morala skrb zanje prevzeti družba s svojimi institucijami — domovi za starejše ali domovi za upokojence ali domovi počitka, kakor jih pač imenujemo.

V Sloveniji je bil ob koncu leta 1994 delež starih ljudi nad 65 let že 12% prebivalstva. Glede na delež starejših od 65 let nas klasifikacija OZN uvršča med stare narode.

Delež starih ljudi pa se bo povečal v letih 2010-2020; ko bodo najštevilnejše generacije stare, se bo odstotek starih ljudi gibal med 20 in 25%.

V domovih za stare živi 3,8% vseh starejših od 65 let.

V obdobju, ko se družba neustavljivo stara in delež starih ljudi narašča, je institucionalno varstvo nuja oz. potreba, ki jo narekuje sodoben način življenja.

Stari ljudje v domovih za stare živijo danes na splošno v razmeroma dobrih materialnih razmerah; za njihovo hrano, obleko, čistočo, toploto in urejeno bivališče ter za zdravje je neprimerno bolj poskrbljeno kot v prejšnjih časih.

In vendar to za stare ljudi ne pomeni le ugodja.

Prihod v dom in življenje v domu pomeni za starega človeka veliko osebno spremembo. S prihodom v dom je star človek izkoreninjen iz svojega dotakratnega domačega življenjskega okolja.

Srednja generacija ima do stanovalcev doma »služben odnos«. Njegovo vsakdanje življenje je odvisno od »službenih« odnosov z uslužbenci doma.

S prihodom v dom izgubi star človek svoje dotedanje socialne stike z družino, sosedmi, prijatelji in znanci, saj se pozneje omejuje le na občasne, čedalje redkejše obiske. Stanovalci doma so tako osiromašeni za temeljni medčloveški odnos, ki ga lahko uresničujejo le v primarni družini, v manjši skupini. To jih potiska v pasivnost in jim daje občutek nekoristnosti in nepotrebnosti.

Tako izgubijo stike s srednjo in mlado generacijo, kar jim onemogoča prenos bogatih življenjskih izkušenj in spoznanj, vse to pa pripelje do osamljenosti, čustvene otopelosti in marginalizacije.

Z brezkompromisnim prilagajanjem domovskemu redu izgubljajo ljudje v domu občutek individualnosti in lastne osebnosti, s tem pa se izgubljata tudi notranji mir in zaupanje vase.

SMISEL ŽIVLJENJA V STAROSTI

Z upoštevanjem in iskanjem smiselnosti življenja v starosti se srečuje večina starih ljudi, ko se zaradi življenjske situacije odločajo za življenje v domu. S tem se ukvarja psihološka smer, imenovana eksistencialna analiza (teoretsko izhodišče), logoterapija (psihoterapevtska smer), antropohigiena (preventivna ali vzgojna smer). Utemeljitelj te psihološke smeri je dunajski psihiater Viktor Emanuel Frankl.

V starosti je zelo živo vprašanje smiselnosti, ob neuresničenih življenjskih zamislih in manjšem socialnem pomenu se staremu človeku čedalje bolj vsiljuje vprašanje, kolikšno vrednost in kakšen pomen je imelo prizadevanje v njegovem življenju. Ob pojemajočih telesnih in duševnih močeh, boleznih, osamljenosti, bližajoči se smrti in drugih tegobah starostnikov se vse bolj zarezuje v zavest vprašanje o smislu vsega tega, o pomenu in vrednotah sedanjega trenutka, o pomenu življenja v celoti.

S tem povezan in pogost je v starosti problem življenjske praznine, ko človek ne doživlja smisla svoje preteklosti, smisla svojega sedanjega, pogosto tako težavnega in osamljenega trenutka, in smisla prihodnosti z bližajočo se smrtjo. Ena osnovnih Franklovih hipotez je, da človek z duhom

kljubuje usodi in da veliko lažje obvlada telesne, duševne, socialne in druge rizične situacije, če v njih odkrije smisel in ga udejanja kot svojo nalogo. Živeti za koga ali za kaj. Potreba po smislu je po njegovem prva in temeljna človekova potreba.

Za kakovostno življenje na stara leta je potrebna zadovoljitev materialnih potreb po stanovanju, hrani, obleki in drugem, enako pomembne pa so za kakovostno in smiselno starost tudi nematerialne ali socialne potrebe po:

- medčloveški povezanosti in tesnih medčloveških odnosih,
- doživljanju starosti kot posebnega, toda enako smiselnega obdobja, kot so mladost in srednja leta življenja,
- predajanju zrelih življenjskih izkušenj in spoznanj mladi in srednji generaciji.

OBLIKE IN NAČINI POMOČI ZA ZADOVOLJEVANJE NEMATERIALNIH POTREB STANOVALCEV DOMA

V velikem domu, kot je Dom upokojencev Danice Vogrinc v Mariboru, z raznoliko strukturo stanovalcev tako po starosti kot po socialnem statusu, je nematerialna pomoč stanovalcem zelo občutljiva in kompleksna zadeva.

Stari ljudje v domu živijo v sorazmerno dobrih materialnih razmerah; za njihovo hrano, obleko, čistočo, toploto in bivališče in za zdravje je dobro poskrbljeno, bolje kot v prejšnjih časih. Vendar to za stare ljudi v domu ne pomeni vedno le ugodja.

Življenje v domu poteka po določenem redu; ta seveda zahteva od starega človeka veliko prilagajanja, kar pa je v visoki starosti zelo težko, skoraj nemogoče.

Odnosi med stanovalci in zaposlenimi so hierarhično določeni, kot nalaga zakonitost institucije.

Naj se zaposleni še tako trudimo, da bi ljudem olajšali življenje v domu, je nemogoče organizirati življenje za tako veliko ljudi z različnimi življenjskimi navadami, da bi bilo vsem dobro in bi bili vsi zadovoljni.

Ko star človek pride v dom, izgubi stik s svojim prejšnjim okoljem, kjer je živel. Obiski svojcev niso tako pogosti in z njimi

ni več v stalnem odnosu. Zaradi starosti in pogosto tudi težje pomičnosti lahko gredo sami domov le poredkoma.

V domu odpade tudi samostojna skrb za pripravo hrane in še za nekatera druga vsakdanja opravila, ki staremu človeku dajejo smisel in občutek potrebnosti.

Star človek ima v domu naenkrat veliko prostega časa, kar pri nekaterih stanovalcih preide v brezdelje in pasivnost ter jim daje občutek negotovosti.

Pojavlja se osamljenost. To je huda tegoba starih ljudi, ki živijo še v domačem okolju, doživljajo pa jo tudi stanovalci doma, ne glede na to, koliko ljudi jih obkroža.

Nematerialne potrebe v domu zadovoljujemo s strokovnim delom in rednimi dejavnostmi in z dopolnilnimi dejavnostmi v domu.

STROKOVNO DELO IN REDNE DEJAVNOSTI ZA ZADOVOLJEVANJE NEMATERIALNIH POTREB

Nematerialna pomoč stanovalcem v domu se prične že pred prihodom starega človeka vanj. Da lahko staremu človeku olajšamo življenje v domsko življenje, je prav, da socialni delavec in z njim tudi drugi delavci čim bolj poznamo njegovo družino oziroma okolje, v katerem je živel pred prihodom v dom. Glede na dane možnosti poskušamo upoštevati želje stanovalcev in prav je, da dobro spoznamo njegova pričakovanja.

Če je le mogoče, upoštevamo tudi želje oskrbovancev po enoposteljni sobi ali garsonjeri. Z željo po tem, da bi bil rad v sobi sam, izraža namreč svojo potrebo po intimnosti, ki je lahko pri starostnikih močno poudarjena.

Že na začetku privajanja starostnika na življenje v domu se z njim temeljito pogovorimo o njegovih posebnih željah, navadah in potrebah. Poskušamo čim bolj prisluhniti njegovim željam, potrebam ter upoštevati njegove navade. Tako upoštevamo njegovo željo po spanju, da ga ne zbudimo ob sedmih zjutraj, upoštevamo tudi njegove posebne prehrabene navade. Stanovalcem doma omogočimo, da si sobe opremijo po lastni želji, si od doma prinesejo njim drage stvari in podobno.

Zaradi vrste čakajočih in prostorske stiske pa vsem stanovalcem, žal, pogosto ne moremo zadovoljiti potrebe po intimnosti – po lastnem prostoru, kamor bi se lahko umaknili. Potreba po pripadnosti, sprejetosti, prijateljstvu in ljubezni je močno izražena tudi v starosti. V ospredju je seveda zlasti potreba po prijateljstvu in skupnem preživljanju prostega časa, tudi med stanovalci nasprotnega spola.

Parom, ki se srečajo v domu in izrazijo željo po skupnem bivanju, to brez zadržkov omogočimo, saj ugotavljamo, da tako druženje pripomore k boljšemu osebnemu počutju in izboljšanju zdravstvenega stanja ter pomaga pri premagovanju osamljenosti in iskanju smisla življenja.

Občutek potrebnosti stanovalcev, da lahko vsaj delno poskrbijo sami zase, želimo ohraniti zlasti na oddelkih s pomičnimi stanovalci, tudi s tem, da jim omogočimo, da si v čajnih kuhinjah skuhamo kavo in čaj ali pripravijo manjši obrok.

V dom prihaja čedalje več bolnih starih ljudi, zato so vedno bolj odvisni od tuje pomoči.

Stanovalce doma želimo čim bolj pritegniti k sodelovanju in jih vključiti v aktivno življenje. Tako imamo kot redno obliko druženja s stanovalci, zlasti na oddelkih s pomičnimi stanovalci, sestanke po nadstropjih, in sicer dvakrat mesečno. Udeležijo se jih socialna delavka, višja medicinska sestra, delovni terapevt, fizioterapevt, psiholog, dietetičarka in po potrebi direktor doma. Na sestankih seznanjamo stanovalce o kulturnih in družabnih prireditvah v domu, dogovarjamo se za skupne izlete, piknike itn. Stanovalci dajejo predloge in ideje in s tem aktivno vplivajo na življenje v domu.

Pogovarjamo se tudi o problemih in skupno rešujemo določene aktualne probleme stanovalcev. Cilj sestankov je čim bolj aktivno sodelovanje in vključevanje stanovalcev v življenje v domu.

Seveda pa so individualni pogovori strokovnih delavcev in drugega osebja s stanovalci doma nepogrešljiva oblika za razvijanje pristnih medčloveških odnosov.

V domu zaposleni delavci si morajo vzeti čas za stanovalce, čas za pogovor, za poslušanje. Pogosto se stanovalci doma delavcem

zahvalijo za njihovih »pet minut«. Na žalost imajo strokovni delavci premalo časa tudi za neformalne pogovore s stanovalci doma, kot človek s človekom. Zlasti je to potrebno na bolniških oddelkih, kjer ljudje, vezani na bolniško sobo ali posteljo, potrebujejo pristne medčloveške odnose in zaupanje.

Strokovni delavci so člani strokovnega skupine, ki celostno obravnava vse potrebe stanovalcev, tako materialne kot nematerialne.

V okviru rednih dejavnosti v domu organiziramo za zadovoljevanje nematerialnih potreb stanovalcev naslednje aktivnosti:

- Praznovanje rojstnih dni – enkrat na mesec.
- S kulturnimi in družabnimi prireditvami obeležimo praznike, kot so božič, silvestrovo, novo leto, velika noč, 8. februar, pripravljamo pustovanja z živo glasbo, stanovalci se maskirajo in pripravijo program, spomnimo se praznika, ko se ptički ženijo – valentinovo, za materinski dan in 8. marec nam pogosto pripravijo program osnovnošolci ali srednješolci.
- Na leto organiziramo po dva izleta. Daljšega se udeležujejo stanovalci, ki zmorejo daljšo vožnjo, krajši izlet pa je primeren tudi za težje pomične stanovalce in tiste na invalidskih vozičkih.
- Organiziramo martinovanje s programom, krstom mošta v vino.
- Vsako leto obišče dom več kulturnih skupin, pevskih zborov in različnih amaterskih gledaliških skupin.
- Pogosto obiščejo naš dom tudi znane osebe s političnega, kulturnega in zabavno-glasbenega področja.
- Enkrat na mesec pripravimo kulturni popoldan s književnikom Dušanom Mevljo, ki živi v naši enoti na Taboru.
- Imamo tudi pevski zbor stanovalcev.
- Moška in ženska kegljaška ekipa tekmuje na turnirjih, ki jih organizirajo društva upokojencev mariborskega območja.
- Veliko pridobitev za zadovoljevanje duhovnih-religioznih potreb stanovalcev pomeni kapelica v četrtem nadstropju našega doma. V njej se udeležujejo verskih obredov, se zatečejo k molitvi. Večini starostnikov v našem domu to veliko pomeni.

PROSTOVOLJNO SOCIALNO DELO KOT DOPOLNILNA DEJAVNOST ZA ZADOVOLJEVANJE NEMATERIALNIH POTREB STANOVALCEV V DOMU

Kot dopolnitev profesionalnega dela smo v domu upokojencev v Mariboru razvili več oblik prostovoljnega dela. Prostovoljno delo v našem domu ima že desetletno tradicijo in se je uveljavilo kot posebna vrednota.

Oblike prostovoljnega dela v domu so:

- skupine starih za samopomoč,
- medgeneracijsko povezovanje stanovalcev doma in dijakov mariborskih srednjih šol – Druge gimnazije Maribor, Srednje ekonomske šole, Gimnazije Ruše in Srednje kemijske šole – in Dijaškega doma Maribor,
- prostovoljno delo učencev osnovne šole,
- mednarodno prostovoljno delo študentk z Dunaja,
- individualno prostovoljno delo odraslih oseb,
- sodelovanje z društvom Hospic.

SKUPINE STARIH ZA SAMOPOMOČ

Prvi skupini, ki sta bili temelj za nadaljnji razvoj domovske mreže skupin, sta bili ustanovljeni v sodelovanju s Centrom za socialno delo Maribor v maju 1990. Zdaj deluje v domu 20 skupin starih za samopomoč ob pomoči 38 voditeljic.

Take skupine starih so osebna povezava ljudi, ki temelji na samoiniciativni pomoči v skupnih potrebah, težavah in stiskah. So sodobna oblika nekrvnega sorodstva, velike družine.

Z vidika osnovne funkcije jih lahko definiramo kot:

- zdravilo proti osamljenosti starih ljudi,
 - pomoč pri doživljanju smiselne starosti,
 - možnost povezave treh generacij.
- Skupine delujejo na srečanjih, ki potekajo enkrat na teden, vedno ob istem času in v istem prostoru.

Dejavnosti v skupinah so:

- temeljna dejavnost v skupini je pogovor (izbira določene teme pogovora, ki je

starim ljudem blizu – spomini, izkušnje, spoznanja),

- petje,
- razglednica s pozdravi,
- odhod skupine na kavo,
- izleti, pikniki, obiski prireditelj,
- praznovanje rojstnih dni, jubilejev (prigrizek, pijača),
- skromne obdaritve ob praznikih,
- družabne igre, gost skupine, obiski bolnih članov,
- spomini ob smrti članov.

Vodenje skupin starih temelji na prostovoljnem ljubiteljskem delu. Voditeljice skupin so delavke doma iz različnih služb in zunanje prostovoljke. Voditeljice se za vodenje skupin izobražujejo po programu, ki ga organizirata Združenje za socialno gerontologijo in gerantogogiko in Inštitut dr. Antona Trstenjaka. Voditeljice se povezujejo v intervizijske skupine, kjer se učijo druga od druge in rešujejo dileme, ki nastajajo pri delu v skupinah. Supervizijo izvaja združenje za socialno gerontologijo in gerantogogiko.

Danes je v skupine vključenih 230 stanovalcev doma, saj delujejo v obeh enotah. Skupine starih za samopomoč so se v naši ustanovi pokazale kot dobra oblika aktivnosti za izboljšanje medčloveških odnosov v domu.

Odnosi med zaposlenimi in med njimi in stanovalci, zlasti tistimi, ki so vključeni v skupine, so postali prijaznejši ter bolj sproščeni in humani. K izboljšanju odnosov pa pripomorejo tudi zunanji prostovoljci, ki prinašajo v vsakdanje življenje v domu delček zunanjega sveta.

Stanovalcem doma pomenijo skupine nadomestilo za izgubljeno družino in prejšnje socialno okolje, v njih se počutijo varne in sprejete, vlivajo jim zaupanje vase, vračajo smisel življenja in so tako dobra oblika pomoči pri premagovanju osamljenosti.

Ko se voditeljice izobražujejo za delo v skupinah, si pridobijo dodatno znanje in nova spoznanja s področja gerantologije, logoterapije in psihologije. Vse to jim pri delu v skupini omogoči boljše razumevanje starih ljudi. Hkrati pomeni to delo tudi osebno rast, zadovoljstvo in pripravo na lastno starost.

Pri organizaciji vodenja skupin delavcev, zaposlenih v domu, smo deležni velikega razumevanja in finančne podpore vodstva doma.

Projekt so finančno podprli tudi ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, mestna občina Maribor in fundacija SOROS.

PROSTOVOLJNO DELO SREDNJEŠOLCEV – MEDGENERACIJSKO POVEZOVANJE STANOVALCEV DOMA IN DIJAKOV MARIBORSKIH SREDNJIH ŠOL

V Domu upokojencev Danice Vogrinc v Mariboru, enota Pobrežje, že več let sodelujemo s srednjimi šolami, kot so Srednja ekonomska šola Maribor, Gimnazija Ruše, Srednja kemijska šola Ruše, ter z Dijaškim domom Maribor.

Program z imenom »Prostovoljno delo srednješolcev – medgeneracijsko povezovanje« vodimo, organiziramo in koordiniramo socialne delavke v domu ter mentorji – profesorji in svetovalni delavci na šolah.

Mentorji na šolah pripravijo na začetku šolskega leta skupno srečanje »starih« in bodočih, »novih« dijakov-prostovoljcev. Socialne delavke pa skupno s stanovalci doma, ki imajo s prostovoljci že določene izkušnje, predstavimo to obliko sodelovanja na šoli.

Sledi naše skupno srečanje v domu. Nanj povabimo stanovalce doma, ki želijo prijateljevati z mladimi, in dijake, ki so se po našem prvem srečanju na šoli odločili za prostovoljno delo v domu.

Na tem prvem skupnem srečanju se mladi in stanovalci doma predstavijo.

Po predstavitvi se spontano, na osnovi interesa (glasba, branje, jeziki), simpatij in prijaznega nasmeha oblikujejo pari »babice/dedkov in vnukov/vnukinj«.

Dijaki pozneje obiskujejo svoje »babice« in »dedke« v domu po enkrat na teden. Navadno jih obiščejo v sobi, kjer se pogovarjajo, po želji jim kaj preberejo, skupaj poslušajo glasbo, napišejo pismo ali kartico, gredo skupaj na sprehod in podobno.

Dejavnosti potekajo med šolskim letom od prvega skupnega srečanja naprej v

različnih oblikah: od individualnih obiskov in skupnih srečanj s pogovori do kulturnih prireditev in ustvarjalnih delavnic ob praznikih (izdelovanje prazničnih voščilnic, krasitev jelke, peka kruha in velikonočnih pletenic, barvanje velikonočnih pirhov itn.).

Organiziramo skupne izlete, piknike, druženja ob koncu šolskega leta.

Dijaki s svojimi prispevki sodelujejo tudi v glasilu našega doma, izdali pa smo tudi skupno glasilo ob deseti obletnici humanitarnih dejavnosti na Srednji ekonomski šoli.

Dijake-prostovoljce ob koncu šolskega leta in ob praznikih nagradimo s skromnimi darili, tistim, ki končujejo šolanje, pa izročimo tudi pohvale.

V druženje se pogosto vključujejo tudi starši in prijatelji prostovoljcev in sorodniki in prijatelji stanovalcev. Prijateljevanje se včasih nadaljuje še po končanem šolanju dijakov.

Dijaki-prostovoljci obiskujejo bolniške oddelke doma, kjer so potrebe po druženju še večje.

Mladi dijaki-prostovoljci prinašajo v dom življenjsko vedrino in veselje. Pomagajo starim ljudem pri premagovanju občutka nepotrebnosti in osamljenosti. Druženje z mladimi omogoča stanovalcem doma, da lažje nadomestijo izgubo prejšnjega socialnega okolja.

Pri medgeneracijskem druženju gre za vzpostavljane, negovanje in obnavljanje temeljnega odnosa med dvema človekoma, »babico« in »vnukom«. Ta odnos omogoči staremu človeku, da se počuti sprejetega in zaželenega, kar daje obojim življenjsko moč in energijo ter pomaga najti smisel življenja. Gre za obojestransko dajanje in sprejemanje.

Stanovalci doma s hvaležnostjo in ponosom sprejemajo mlade, njihovo neposrednost in vedrino, starejši pa na mlade prenašajo svoje bogate življenjske izkušnje in spoznanja. Druženje med dijaki in stanovalci doma pripomore k doseganju sožitja in zmanjševanju medgeneracijskega propada, kar pomeni demarginalizacijo obeh generacij. Dan, ko mladi, s katerimi prijateljujejo, pridejo v dom, je za stanovalce poseben dan.

Prisluhnimo nekaterim odgovorom stanovalcev doma na vprašanje, kaj jim pomenijo obiski dijakov. Danica: »Nina je krasna, tako živahna je, toliko si veva povedati.« Ivan: »To je moja deklica, kako je lepa!« Jožica: »Ko pride Metka, posije sonce.«

Mladi prostovoljci so s svojo vedrino in sposobnostjo vzpostavljanja pristnih medčloveških odnosov s starostniki v veliko pomoč delavcem doma, ker posredno vplivajo na izboljšanje medsebojnih odnosov med zaposlenimi in stanovalci doma ter dvigajo kvaliteto življenja v domu.

Mladi dijaki prostovoljci, ki so zaradi današnjega načina življenja in odnosa družbe do starosti pogosto prikrajšani za izkušnjo druženja s starim človekom, na primer z babico ali dedkom, se pri druženju s stanovalci doma naučijo sprejemati drugačnost, spoznajo življenje nekoč, so sprejeti taki, kot so, občutijo hvaležnost, veselje, žalost, dobijo »veliko zase«, česar jim pogosto ne morejo dati starši, prijatelji, sošolci, učitelji in vzgojitelji, spoznavajo drugo plat življenja in se učijo živeti.

Sodelovanje doma upokojencev z mariborskimi srednjimi šolami omogoča odpiranje institucije navzven, kar pa posredno vpliva tudi na odnos širše družbe do doma upokojencev in ljudi, ki živijo in delajo v njem.

V lanskem letu smo na našem območju prvič organizirali medgeneracijski tabor skupaj z domom upokojencev Poljčane, Centrom za socialno delo Slovenska Bistrica, mariborskimi srednjimi šolami in Dijaškim domom Maribor.

Tabora na Dominikovem domu na Pohorju so se udeležili stanovalci doma, dijaki prostovoljci, mentorji s šol, voditeljice skupin za samopomoč in stari ljudje iz domačega okolja, skupno 46 udeležencev. Tabor je nekakšen vrhunec celoletnega druženja, kjer se kot velika družina združijo vse tri generacije.

Medgeneracijski tabor je postal vsakoletna oblika druženja treh generacij, letos smo tabor organizirali na Tojzlovem vrhu na Kozjaku.

Pri organizaciji prostovoljnega dela srednješolcev nam pomaga in nas finančno podpira vodstvo doma upokojencev, pa

tudi šole in dijaški dom podpirajo to dejavnost njihovih dijakov in mentorjev.

Projekt finančno podpira tudi ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Žal ga letos ni podprla Mesta občina Maribor. Fundacija SOROS ga je finančno podprla v lanskem letu.

MEDNARODNO PROSTOVOLJNO DELO

Sodelovanje s študentkami z Dunaja se je pričelo na pobudo gospoda Branka Mačka, direktorja škofijske Karitas Maribor, in sicer leta 1994, ko so se obrnili nanj z željo, da bi dekleta (študentke) z Dunaja opravljale humanitarno dejavnost v Sloveniji. Zaradi hudih spopadov v sosednji Hrvaški je bilo tam delo zanje prenevarno. To sodelovanje smo ohranili in spodbujali do lanskega leta, ko se mentorjem ni več posrečilo pridobiti deklet.

Študentke z Dunaja so več let za dva do tri tedne prihajale v naš dom. Stanovale so izven doma. Dnevno so delale v domu od 9. do 14. ure. Obiskovale so stanovalce doma, zlasti nepomične in težje pomične. Dejavnosti so obsegale druženje, pogovore, branje, sprehode, spremljanje v trgovino, na pokopališče, domov ali k sorodnikom.

Stanovalci doma — med njimi jih veliko razume in govori nemški jezik — so jih lepo sprejeli. Dekleta, pretežno študentke iz različnih držav, so imele za delo s starimi ljudmi poseben smisel in občutek. Do njih so bile zelo pozorne, prisluhnile so njihovim željam. Stanovalce doma so obiskale tudi za božič, jim pripravile božično prireditve (naučile so se zapeti Sveto noč v slovenščini). Stanovalce so obdarile s skromnimi darili, s seboj so prinesle revije in časopise za tiste, ki radi berejo in razumejo nemški jezik.

Z nekaterimi stanovalci si dopisujejo še danes.

S svojim obiskom v domu so popestrile vsakdanji utrip življenja v njem. S takimi oblikami sodelovanja omogočamo stanovalcem doma, da se družijo, vzpostavljajo pristne medčloveške odnose ter ohranjajo smisel življenja in tako premagajo osamljenost in otopelost.

INDIVIDUALNO PROSTOVOLJNO DELO ODRASLIH OSEB

Stanovalce doma upokojencev v obeh enotah, zlasti tiste, ki nimajo ožjih sorodnikov in so osamljeni, obiskujejo odrasle prostovoljke. To so v glavnem mlajše upokojenke, brezposelne osebe na čakanju in še zaposlene osebe.

Ta oblika prostovoljnega dela odraslih oseb, ki se je v našem domu uveljavila nazadnje, se je začela razvijati na osebno pobudo prostovoljke, ki je prišla v dom z željo, da bi koga obiskovala. To je bil povod, da smo tudi sami začeli iskati prostovoljce, tako da smo to možnost ponudili prek sredstev javnega obveščanja, s prostovoljnim delom pa smo ljudi seznanjali tudi na predstavitvenih dnevih in seminarjih.

Danes imamo v domu 10 odraslih prostovoljk, ki so prišle k nam prek kluba prostovoljcev OZARA, Karitasa in drugih ustanov.

Možnost druženja s prostovoljkami ponudimo osamljenim stanovalcem, ki nimajo več svojcev, zato si takega druženja želijo. Na tako druženje stanovalca in prostovoljko posebej pripravimo in ju seznanimo z institucijo. Za čas in pogostost obiskov se dogovarjata prostovoljec in stanovalec sama.

Mentor opozori prostovoljke tudi na morebitne zaplete in na koga naj se v takih primerih obrne. Prostovoljko vodi in spremlja mentorica, socialna delavka doma, ki daje podporo v osebnih stiskah. Ob morebitnih težavah pomagamo tako prostovoljki kot stanovalcu doma.

Ob koncu leta prostovoljke nagradimo s skromnimi nagradami, povabimo jih na prireditve, izlete in piknike, ki jih organiziramo za stanovalce.

Ta oblika prostovoljnega dela poteka že četrto leto in prepričljivo kaže na to, da je uvajanje prostovoljstva v domu uresničljivo in da prav gotovo sodi k izboljšanju kvalitete življenja njegovih stanovalcev.

Prisluhnimo misli prostovoljke Rezičke, ki obiskuje gospo na bolniškem oddelku v domu:

Najina četrtekova popoldanska srečanja so lepa skupna druženja in obojestranska potreba. Z radostjo in lahkoto postorim nekaj

drobnih opravil, ki jih ga. Štefka sama ne zmore več. Včasih ji kaj preberem iz časopisov in revij, za knjigo že zmanjka časa. Rada jo presenetim s priboljškom iz domače kuhinje. Vzameva si čas za pogovor. Postali sva medsebojno zaupni, nastal je nov, trajen medosebni odnos, ki nama dan polepša in obogati. Kar delamo s srcem, ni težko, in za to se čas vedno najde.

PROSTOVOLJNO DELO UČENCEV OSNOVNE ŠOLE

Na pobudo socialne delavke z osnovne šole Tone Čufar v naši sosesčini smo v lanskem šolskem letu organizirali prostovoljno delo z učenci 8. razreda te šole.

Učenci so kljub mladosti in šolskim obveznostim vzeli resno svoje novo poslanstvo. Večina jih je prihajala na obiske v dom redno enkrat na teden. Mentorica osnovne šole je z učenci prostovoljci redno sodelovala. Pogovarjali so se o vsem, kar jih je zanimalo, o doživetjih med obiski v domu, pomislekih, dilemah, o tem, kako skrajšati samotne urice starim ljudem v domu. Na zaključnem srečanju ob koncu šolskega leta je večina učencev obljubila, da bodo prostovoljno delo v domu nadaljevali tudi kot dijaki srednjih šol.

Vsi smo bili enotni, da jih tako druženje osebno bogati, da si pridobivajo življenjske izkušnje, da dobro vpliva na medčloveške odnose in ljudi zbližuje — kljub razlikam v letih.

Stanovalci doma so učence lepo sprejeli, med pogovori, poslušanjem glasbe ali med igranjem kart so postali so prijatelji...

SODELOVANJE Z DRUŠTVOM HOSPIC

Življenje v domu je neizogibno povezano s težko boleznijo, umiranjem in smrtjo.

Zaradi preobilice dela, premalo izkušenj in poguma, ponuditi potrebno oporo umirajočim, se jim osebje doma pogosto premalo posveča, ko gre za lajšanje njihovih težav in osebnih stisk. Dobro opravljena zdravstvena nega je pogosto vse, kar lahko ponudimo umirajočim. Tudi svojci pogosto

ne zmorejo čustvenega bremena, ki ga doživljajo ob umirajočem.

Osnovna potreba večine umirajočih je, da niso sami in da jim lajšamo morebitne bolečine.

Človek, ki umira v domu, morda še bolj kot drugi potrebuje:

- da z njim do konca ravnamo kot z osebo, ki o sebi odloča sama,
- da ima možnost pogovora z ljudmi, ki jih želi,
- da ga poslušamo,
- telesni dotik, lepo besedo, njemu ljubo glasbo, zaželeno poglavje iz knjige, stik z naravo,
- obisk duhovnika, če je veren.

Za pomoč umirajočim — zlasti tistim, ki nimajo svojcev ali so ti že ostareli oziroma bolni, zato zanje ne zmorejo velike skrbi — se v domu občasno obračamo na društvo Hospic.

Prostovoljke Hospica obiskujejo umirajoče v domu in jim pomagajo lajšati bolečine, na pomoč pa priskočijo tudi njihovim svojcem.

SKLEPI

Država je s svojo socialno politiko v prejšnjem obdobju dobro poskrbela za zadovoljevanje materialnih potreb starih ljudi. Kolektivni duh bivšega obdobja je krepil in ohranjal medčloveške odnose na zadovoljivi ravni. Danes je družba v prehodnem obdobju, v katerem je zaradi globalnih družbenih sprememb prišlo do sprememb pri zadovoljevanju tako materialnih kot nematerialnih potreb ljudi. Današnja družba je izrazito individualistično usmerjena, zato je nujno, da na vseh nivojih družbe zaživijo oblike pomoči v smislu samopomoči.

Odnos družbe do drugačnosti, do starosti, ter način življenja in materialne možnosti še vedno ne dopuščajo, da bi lahko stari ljudje ostali v domačem okolju tudi takrat, ko zbolijo in potrebujejo pomoč. Tako so v sedanjem obdobju potrebe po institucionalnem varstvu zelo velike, saj naša družba še ni osvojila »novih oblik« pomoči starim ljudem. Tako se poslužujemo »najlažjega« načina rešitve problema — namestitve sta-

rega človeka v dom. Seveda pa je to v večini primerov neobhodno potrebno.

Domovi so danes kadrovsko in materialno na zadovoljivi ravni.

Za starega človeka pa pomeni odhod v dom veliko osebno spremembo.

Vključitev v življenje v domu je lažja za tiste stare ljudi, ki prihajajo iz družin z urejenimi medosebnimi odnosi, kjer se imajo v družini radi in se spoštujejo. Ti stanovalci so bolj vedri, imajo večje zaupanje vase in v okolje.

V domu si prizadevamo, da bi glede na dane možnosti zagotovili čim bolj humano bivanje starih ljudi. V dopolnilne oblike dela, kot so skupine starih za samopomoč, prostovoljno delo srednješolcev in odraslih, želimo vključiti čim več starih ljudi. S temi dejavnostmi poskušamo čim bolj približati življenje v domu potrebam posameznika in omogočiti starim ljudem, da najdejo smisel svojega življenja tudi v tej, za marsikoga izredno težki življenjski situaciji.

Na tem mestu bi želela poudariti, da bo za dobro počutje starih ljudi v domu v prihodnje neobhodno zagotoviti boljši bivalni standard, zlasti za zadovoljitev potrebe po intimnosti, ki je pri starih ljudeh zelo izrazita. Ljudje, ki pridejo v dom potem, ko so svoje življenje preživel v določenem okolju in imajo svoje navade, vrednote ter potrebe, ki se nanašajo tudi na slabšo zdravstveno stanje, bi morali v domu imeti možnost bivanja v enoposteljni sobi s svojimi sanitarijami.

Zavedati se moramo, da je to najnujnejše, kar lahko ponudimo staremu človeku, ko se odloči oziroma je primoran živeti v domu. Izhajati moramo iz tega, da večina starih ljudi zaradi izgube, še zlasti žensk zaradi izgube življenjskega partnerja, pred prihodom v dom tudi po več deset let živi samih.

Literatura

- J. KAMBIČ (1998), Institucionalni vidiki življenja v domovih za stare. *Socialno delo* 37, 2.
- T. Kladnik (1996), *Skupine za samopomoč kot odgovor na nematerialne potrebe starih ljudi*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta (magistrska naloga).
- A. MIKUŽ KOS *et al.* (1997), *Prostovoljno delo pri varovanju zdravja in v zdravstvu*. Ljubljana: Prostovoljstvo v Mariboru (1998). Maribor: drugi kongres prostovoljcev (zbornik referatov).
- J. RAMOVŠ, B. KNIFIC, T. Kladnik (1992), *Skupine starih za samopomoč: Metodični priročnik*. Ljubljana: Inštitut za socialno medicino in socialno varstvo.
- Zbornik referatov petega strokovnega seminarja* (1998). Maribor: Zbornica zdravstvene nege Slovenije – sekcija medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v socialnih zavodih.